

Sfântul Mare Mucenic Cneaz Lazăr

Viața, minunile, slujba și acatistul

Traducere din sârbă:

Monahia Domnica Țalea

EDITURA EGUMENIȚA

2018

Cuprins

Viața Sfântului Mare Mucenic Cneaz Lazăr	5
<i>de Sfântul Iustin Popovici</i>	
Minuni săvârșite dinaintea moaștelor Sfântului Cneaz Lazăr	55
Slujba Sfântului Mare Mucenic Cneaz Lazăr	65
Acatistul Sfântului Mare Mucenic Cneaz Lazăr ...	97

Traducerea s-a făcut după: *Житије и чудеса Светог Великомученика Кнеза Лазара*, са благословом епископа браничевског, господина Игнатија, Лета Господњег, 2012 године.

Служба Светому великомученику Кнезу Лазару у Србљаку 15 јун (стр. 408-422) са благословом Патријарха Германа, Штампa патријаршија, 1986 године.

Акатист Светому великомученику Кнезу Лазару је издао манастир Раваница код Сења са благословом епископа браничевског господина Игнатија који је штампала Штампарија српске патријаршије, Београд, 2003 године.

Culegere text și corectură: Mănăstirea Nera

Coperta întâi: Icoana Sfântului Marelui Mucenic Cneaz Lazăr
Coperta a IV-a: Chivotul cu moaștele Sfântului Marelui Mucenic Cneaz Lazăr

© Editura Egumenița pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAZĂR SFÂNT

Viața, minunile, slujba și acatistul / Sfântul Mare Mucenic Cneaz Lazăr; trad. din lb. sârbă: Monahia Domnica Țalea. - Galați : Egumenița, 2018

ISBN 978-606-550-323-6

I. Domnica, monahia

2

Viața Sfântului Mare Mucenic Cneaz Lazăr

de Sfântul Iustin Popovici

Nimeni în afară de Sfântul Mare Mucenic Cneaz Lazăr nu a înfăptuit într-un mod atât de deplin idealul Sfântului Sava pentru întreaga sa națiune: „Renunțați la toate pentru Hristos, iar la Hristos nu renunțați pentru nimic în lume”. El l-a înfăptuit pentru întregul său popor atunci când a luat hotărârea să aleagă Împărăția Cerurilor, aducându-se pe sine drept jertfă pe câmpia din Kosovo, și, împreună cu sine, întregul său popor. Și a procedat astfel din rațiuni pur evanghelice, exprimate în cântarea populară:

„Împărăția pământească este
pentru o scurtă vreme

Iar cea cerească este veșnică și de-a pururea”.

Iată, exprimarea pe scurt a viețuirii și nevoiței sale mucenicești.

Atunci când pe pământ sârbesc domnea puternicul țar Ștefan Dușan (1331-1355), acesta era înconjurat de mulți nobili și aristocrați; printre aceștia se afla și renumitul nobil Lazăr Pribaț

Hrebelianovici. Acesta era din cetatea Prilepaț, de lângă Novo Brdo și avea trei copii: două fiice și un fiu – acest fericit și slăvit Lazăr, a cărui viețuire și pătimire vrem să le înfățișăm aici.

Lazăr s-a născut pe la anul 1329¹ în cetatea mai sus pomenită Prilepaț, de lângă Novo Brdo. Încă din copilărie el avea o fire blândă, era ascuțit la minte și milostiv. A fost crescut de părinții săi în credința creștin-ortodoxă și întru evlavie. Având o fire curată, o minte și o inimă smerită și un suflet nobil și curajos, a sporit repede în toată virtutea și înțelepciunea. Și-a înmulțit darurile primite de la Dumnezeu și, prin evlavia plină de râvnă a viețuirii sale ascetice, el a sporit foarte mult duhovnicește. Astfel înzestrat, nu numai că i-a întrecut pe cei de vârsta sa, ci a atras asupra sa și atenția țarului, dobândind multe favoruri din partea acestuia, fapt pentru care a fost chemat la palatul împărațesc din Scapie și, curând după aceea, a fost numit în funcții de stat.

Sora mai mare a lui Lazăr, Draghinia, s-a căsătorit cu Musa, comandantul unei armate, a cărui provincie se afla în partea de nord a râului Ibar (în Zvencean). Draghinia și Musa au avut doi fii: Ștefan și Lazăr (cunoscuți sub numele de frații Musici). Iar după trecerea la cele veșnice a

¹ Numele întreg al Sfântului Lazăr era Ștefan Lazăr Hrebelianovici – fiind numit după numele regelui Ștefan (Decianski) și după cel al propriului său tată.

soțului ei, Draghinia a fost tunsă în monahism, primind la călugărie numele Teodosia. Împreună cu fiii săi, nepoții lui Lazăr, ea a zidit Mănăstirea închinată Preasfintei Născătoare de Dumnezeu de la Brvenik, acolo unde atâta ea, cât și fiii săi au fost înmormântați după trecerea lor la cele veșnice. Sora mai mică a lui Lazăr s-a căsătorit cu Altoman, comandantul de Hvosno². Cu acesta a avut un fiu, Ivanișa, care, după trecerea sa din această viață, a fost înmormântat la Mănăstirea Deciani.

La palatul țarului sârb Ștefan Dușan, tânărul Lazăr a devenit repede o persoană de vază, fiind iubit și respectat de toți pentru sinceritatea, noblețea și profunda evlavie a sufletului său. Curând a devenit rudă a țarului Dușan, acesta dându-i de soție pe ruda sa Milița, fiica marelui cneaz Vratko, care descindea din nobila familie Nemanja³. După tradiția populară, Lazăr s-a cununat cu Milița la Mănăstirea Ioșanița, iar după nuntă a fost înălțat la rangul de cneaz („principe”). Aceasta avea loc pe la anul 1353. Lazăr a devenit comandant în oastea lui Dușan, fiindcă era foarte iscusit în meșteșugul armelor și în

² Provincia sârbească Hvosno cuprindea teritoriile din jurul cetăților Peci și Deciani.

³ Vratko, generalul de Toplița și Polim, altfel cunoscut sub numele de bătrânul Iug-Bogdan, era urmaș al lui Vukan, cel mai mare dintre fiii lui Nemanja.

purtarea războaielor, întocmai precum vestitul rege sârb, Sfântul Ioan Vladimir⁴.

Lazăr și Milița s-au iubit foarte mult și se îndemneau unul pe celălalt întru cele ale credinței și evlaviei. Dumnezeu le-a dăruit mai întâi cinci fiice: Mara, Dragana (sau Maria), Elena, Teodora și Olivera, iar mai apoi și trei fii: Ștefan, Vuk și Dobrivoi (care a trecut la cele veșnice de foarte tânăr). Cât de evlavioasă a fost această familie se poate vedea cel mai bine din faptul că tatăl, mama și fiul cel mai mare au fost canonizați, fiind proslăviți în ceata sfinților lui Dumnezeu.⁵

Dușan a fost un conducător puternic, care și-a extins teritoriile și asupra multor regiuni de pe teritoriul elin, și, de aceea, a fost proclamat în anul 1346, drept țar în noua sa capitală, Scopie. Cu această ocazie el a înălțat și Arhiepiscop

⁴ Sfântul Mare Mucenic Ioan Vladimir a fost conducătorul Dukliei (denumirea Muntenegrului din acea perioadă) și al Serbiei din anul 1000 până în 1016. Era recunoscut ca fiind credincios, drept și iubitor de pace. S-a căsătorit cu Teodora Cosara, fiica Țarului Samuil, cel care stăpânea în Bulgaria și Macedonia de azi. După ce acesta din urmă a fost învins de Împăratul Bizanțului în marele război din anul 1014, regele Ioan Vladimir a fost ucis din porunca nepotului său, Ioan Vladislav, tăindu-i-se capul la data de 22 mai anul 1016, în aceeași zi făcându-i-se și prăznuirea. (*n. trad.*)

⁵ Sfânta Țarină Milița, care la tunderea în monahism a primit numele Evghenia, este prăznuită la data de 19 iulie, dimpreună cu fiul ei, Sfântul Ștefan, domnitor al Serbiei.

scopia Serbiei la rangul de Patriarhie. Numeroși episcopi și monahi aghiorți au fost de acord cu aceasta, însă nu și Patriarhul de Constantinopol. Din această pricină s-au iscat multe neînțelegeri, pe care abia acest fericit și Sfânt Lazăr, care devine domnitor sârb, le risipește în întregime.

Țarul Dușan era căsătorit cu Elena, sora țarului bulgar Ioan Alexandru (1331-1371), având împreună un fiu pe nume Ștefan Uroș. Pe vremea aceea o mare primejdie îi amenința pe toți creștinii și domnitorii din Balcani: invazia hoardelor otomane care făceau tot mai des incursiuni din Asia Mică în Europa. Dușan s-a pornit cu oastea sa împotriva lor, însă, pe drum, s-a îmbolnăvit și a murit subit pe data de 20 decembrie 1355. Atunci plâpândul țar Uroș a moștenit marele țarat al tatălui său (1355-1371), însă unii dintre boierii sârbi nu au voit să i se supună, ci au început să-l împartă între ei și să-l fărâmițeze. Cel dintâi care s-a îndepărtat de Uroș a fost unchiul său Simeon-Sinișa care a luat sub stăpânirea sa teritoriile eline, Epir și Tesalia.⁶ Mai apoi firavul țar Uroș a început să fie cu forța dominat de către puternicul nobil feudal Vukașin Mrnia-vevici, care curând a devenit cel mai puternic

⁶ Acest Sinișa a fost tatăl evlaviosului țarevici Iovan Uroș, care s-a călugărit, fiind cunoscut după numele său primit la călugărie, drept Cuviosul Ioasaf, care a fost canonizat și se prăznuiește la data de 20 aprilie.

om de la palatul sârbesc. În mâinile sale a trecut curând întreaga stăpânire asupra unora dintre teritoriile Imperiului Țarist. Fiindcă în anul 1365 Vukașin s-a proclamat rege și stăpâna peste teritoriile aflate de-a lungul râului Vardar cu capitala la Prilep, multe tulburări și neînțelegeri au apărut din această pricină pe teritoriul sârbesc.

Pentru a-l ajuta pe plăpândul ei fiu Uroș, mama sa, Elena, a început să guverneze provincia Serres din Macedonia, însă a făcut aceasta recunoscând suprema autoritate imperială a fiului său. Ea a condus cu înțelepciune aceste teritorii, însă peste puțin timp a intrat în viața monahală și a primit numele de Elisabeta.⁷ În calitate de monahie și țarină, ea s-a străduit să restabilească raporturi de pace între Biserica Sârbă, stat și Patriarhia de Constantinopol. Și de aceea, cu dragoste și cu respect l-a primit la palatul său din Serres pe Kalist, Patriarhul Constantinopolului⁸, care a venit personal la Serres de dragul resta-

⁷ Sfânta țarină Elena, în schimă Elisabeta, a construit Mănăstirea Mateici, drept ctitorie a sa. A trecut la cele veșnice pe data de 7 noiembrie 1376 și este prăznuită ca sfântă în calendarul ortodox sârb.

⁸ Sfântul Calist, cel care a fost Patriarh al Constantinopolului între anii 1350-1354 și 1355-1363, este prăznuit în ziua de 20 iunie. Informații despre călătoria sa în ținuturile sârbești se pot afla din viața Cuviosului Maxim Kavso-kalivitul (prăznuit la 13 ianuarie), precum și în scrierile istoricului bizantin Ioan Cantacuzino.

bilirii păcii și unității, fiindcă înțelesese bine ce mare primejdie îi amenința pe toți creștinii din pricina invaziei agarenilor⁹.

Însă Sfântul Patriarh Calist s-a îmbolnăvit brusc și a trecut la cele veșnice la Serres (20 iunie 1363), așa cum îi prorocise Cuviosul Maxim Kavso-calivitul. Astfel, reconcilierea dintre patriarhiile Serbiei și Constantinopolului a rămas un fapt neîmplinit. Țarina Elena – Elisabeta și-a luat împreună-cârmuitor pe guvernatorul Ioan Uglieșa Mrniavcevici, pe care l-a căsătorit cu credincioasa Elena¹⁰ (cunoscută mai apoi ca monahia Eufimia), fiica împăratului Vohino, cârmuitorul Dramei. Curând după aceea țarina-monahie s-a retras cu totul de la conducerea

⁹ Agar a fost concubină a lui Avraam și roabă a Sarei, soția lui Avraam. Ea i-a născut lui Avraam un fiu nelegitim, Ismail, cu care a fugit în pustie spre a scăpa de mânia plină de gelozie a Sarei (vezi Facerea cap. 16). Scriitorii creștini, mai ales cei din Evul Mediu, obișnuiau a-i socoti pe musulmani a fi urmași ai ei și, drept urmare, îi numeau adesea „agareni” sau „ismailiți”. (*n. trad.*)

¹⁰ Singurul lor fiu, micul Uglieșa, a trecut la cele veșnice de tânăr și a fost înmormântat la Mănăstirea Hilandar. După trecerea din această viață a guvernatorului Ioan Uglieșa, soția sa, Elena a intrat în monahism, și la călugărie a primit numele de Eufimia, petrecându-și zilele mai întâi la palatul țarului Lazăr din Krușevaț, iar mai apoi, după ce sârbii au fost înfrânți în Kosovo, a viețuit împreună cu țarina Milița (văduva țarului Lazăr) în Mănăstirea Liubostinia. Eufimia și Milița au fost rude de sânge.

provinciei Serres și a plecat la palatul fiului ei, țarul Uroș, iar cârmuirea în aceste regiuni a fost preluată de guvernatorul Uglieșa. El era un cârmuitor evlavios și înțelept, iar prima sa grijă a fost aceea de a restabili raporturi de pace între cele două Patriarhii. Îndată a și reușit acest lucru (în anul 1368), însă reconcilierea se referea doar la teritoriile provinciei Serres, pe care o cârmuia în acea vreme.

Uglieșa era iubitor de Dumnezeu, și, din iubire de oameni, îi ajuta pe mulți. Făcea mai cu seamă danii bisericilor și mănăstirilor, nu doar celor din propria provincie, ci și celor din Muntele Athos. Pe vremea domniei sale și prin sprijinul său, au fost restaurate multe mănăstiri din Sfântul Munte. Astfel, evlaviosul domnitor Iovan Uglieșa a restaurat și a reconstruit Mănăstirea Simonopetra pe înalta stâncă din latura de sud-vest a coastei Muntelui Athos, iar mai apoi și Mănăstirea Sfântul Pavel.¹¹ Mănăstirii Vatope-

¹¹ După anul 1360 împreună cu guvernatorul Uglieșa au lucrat la restaurarea Mănăstirilor Sfântul Pavel și Simonopetra încă doi nobili sârbi: Nikola Radohna (sau Radonia), o rudă a lui Uglieșa și Vukașin și frate al lui Vuk Brankovici, precum și Arsenie Pagasi. Ei au cumpărat de la viețuitorii Mănăstirii Xiropotamu Mănăstirea părăsită Sfântul Pavel și, împreună cu Uglieșa, au restaurat-o și au reconstruit-o. Nikola Radohna și Arsenie au devenit monahi athoniți, primind la călugărie numele: Gherasim, respectiv Antonie. Gherasim a avut mai apoi ascultare la

di i-a dăruit Mănăstirea Speleotissa („a peșterilor”) din regiunea Melnic.

O deosebită purtare de grijă acorda Uglieșa creștinilor de pe teritoriul său și din întreaga zonă a Balcanilor, protejându-i de invazia necinstitorilor agareni, și, de aceea, a început pregătirile pentru o luptă decisivă cu aceștia.¹² În această luptă de apărare a creștinilor a cerut și ajutorul altor nobili și cârmuitori, însă nimeni nu a răspuns apelului său, în afară de fratele său, Vukașin Mrniavcevic. Însă, din pricina păcatelor sârbilor, pe data de 26 septembrie 1371, turcii au distrus oștirea lor în localitatea Cernomen, aflată pe malul râului Marița, acolo unde acești doi nobili sârbi și-au aflat sfârșitul.

De atunci toți creștinii din aceste regiuni au început să se afle într-o situație dificilă, așa cum descria monahul aghiorit de atunci, Isaia: „Atâta nenorocire și răutate a înconjurat cu cruzime toate cetățile și ținuturile de vest (adică cele sârbești), cât urechea nu a auzit și ochiul nu a văzut. Iar după uciderea acestui curajos bărbat, a

bolnița Mănăstirii Hilandar, și astfel a venit la cneazul Lazăr, la Krusevaț (unde Lazăr dăruise un metoc Mănăstirii Hilandar) și a primit ajutor de la acesta pentru bolnița Hilandarului.

¹² Turcii ocupaseră deja cetățile din Balcani: Demotica (în anul 1361), Adrianopole (în anul 1362) și Plovdiv (în anul 1363).